

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Pretul

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dăsu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 7.

Sibiu, 21/2 Februaru 1878.

Anulu I.

Dunarea și Gurile sale.

I. Press'a periodica a diverselor partide a începutu se lătiésca din nou faim'a, că între condițiunile de pace ale Rusiei ar fi și luarea acelei parti a Basarabiei, care se restituise Romaniei în anul 1856 prin pacea dela Parisu. Ce e dreptu, ocaziune la acésta fama au datu și unele diarie mari rusesci din St. Petersburg, care dela Decembre încóce pórtă capulu fórté pe susu și pretindu câte în ceru și pre pamentu. Dara totu russii o știu, s'eu de nu știu, voru afla de siguru dela Europ'a întréga, că Basarabi'a romanésca semnifica Gurile Dunarei; éra Gurile Dunarei semnifica Dunarea întreaga, nu până la Orsióva, ci tocma pana susu la Ulm în Germani'a de către Franci'a; éra Dunarea semnifica arteri'a de viétia a Europei; éra atentatulu de a lega acea arteria și a opri cerculatiunea în trens'a, semnifica conflagaratiune universale.

Luptele număróse câte au decursu în lume pentru posesiunea riurilor mari, au fostu din cele mai sangeróse și mai selbatice. Istori'a este plina cu descrierea certelor și batailoru intemperate la Dunare și pentru Dunare. Rom'a imperatoriloru, pentru că se'și asigure provinciile de pre malulu dreptu alu Dunarei, s'au incurcatu în hostilitati seculare cu Dacii. Un'a din cauzele principali a le decadentiei imperiulu bizantin a fostu, că a perdutu influinti'a sa asupra Dunarei și a guriloru ei. Osmanii au versatu torenti de sange, că se póta lua în posesiunea loru Dunarea, și nu s'au știutu siguri în capital'a loru, până n'au rapitu și cetatile de pre malulu stengu, Giurgiu, Brail'a, Galati, Ismailu, éra de către marea négra cetatile fortificate Chili'a și Cetatea-Alba (Akerman). Imperatii romano-germani, mai alesu cei din cas'a Habsburg, dupace au castigatu domni'a preste Ungari'a și Croati'a, întré cauzele principale de conflicte cu turcii au avutu totudeauna Dunarea. Un'a din condițiunile esentiale la inchiatiunea de pace era totudeauna libertatea navigatiunei pe Dunare (a se vedé condițiunile pazei dela Sistova 1791). Înainte cu 140 de ani începuse a se apropia și Rusi'a de Dunare, după-ce mai antaiu se apropiase la marea négra prin sacrificiile cele mai crunte, în cursu de trei generatiuni, pentru că se póta ajunge la Dunare. În fine Rusi'a abia în anul 1812 fu în stare se ia Basarabi'a, nu dela romani, ci dela turci prin blastemati'a acestora, carii érá dedati a dispune de averea altora cá de a loru. Dara și în acea pace fatale numita dela Bucuresci, Rusi'a nu a potutu pune man'a pe tóte trei gurile Dunarei, decâtu numai pe gur'a Chilie. Europ'a întréga incurcata cu sinesí insasi, a trecut u acea rapire cu vederea. După aceea Rusi'a nu se indetulá cu atáta, ci prin tractatulu politicu-comercialu inchiatiu cu Pórt'a otomana la Cetatea-Alba în anul 1816 luá și Gur'a (braçulu) Sulinu, éra prin tractatulu de pace dela Adrianopole 1829 ajunsu până la Gur'a St. Georgie, și pe langa acésta luá în potestatea sa și asia numit'a Delta, adeca teritoriulu dintre gurile Dunarei; carele în poterea tractatelor anteriori ar fi trebuitu se remana pamentu neutru, adeca alu nimenui.

S'ar fi crediutu, că după acea invasiune rusésca asupra guriloru Dunarei, cabinetele europene și anume celu din Vien'a isi va fi deschisu ochii, că se pricépa și se védia marele periculu ce'i amenintia. Dara nu; cá-ci alianti'a sacra dela 1815, care semnificá sugrumarea libertatieri tuturoru popóraloru, orbise pe gubernulu lui Metternich și'lu legase strinsu de interesele Rusiei. A trebuitu se se intemple unu lucru extraordinariu, pentru că în fine cabinetulu din Vien'a și cu elu altele se'și cunóscă erórea capitala comisa de trei ori dela 1812 până la 1829. În 1831 se deschisese corabiarea cu vapóra pe Dunare, mai antaiu numai între Vien'a și Pest'a, dela 1834 până la Orsióva și în 1836 până la Constantinopole. Atunci Societatea actionariloru aduse lumei, prin urmare și gubernulu austriacu scirea fatala, că la asia numit'a Pórt'a de feru e preste putintia a trece cu vapóra

mai mari, precumu și cá Rusi'a lasase, cumu se pare inadinsu, cá Gurile Dunarei se se imple asia tare de nomolu, în câtu abia mai potea strabate corabii mici prin Sulin'a. După acésta se pornira negociatiuni diplomatice lungi și uritióse, care au duratu patru ani, până candu abia în 10 Septembrie anul 1840 se inchieie conventiunea, prin care Rusi'a era obligata a curati Sulin'a, cá se fia multu mai afunda, și totuodata se incete cu multele chicane de pasporturi, taxe și vami exagerate. Acea conventiune inse a remasu litera mórtá, cá-ci Rusi'a nu o respectase întru nimicu, din cauza cá planulu seu rezervatu era, cá se abata dela sine ori-ce concurentia comerciala a staturiloru europene, se omóre și comerciulu cu cerealiu din porturile romanesce, cá cu atátu mai bunu pretiu se aiba productele Rusiei meridionale. Acésta rea vointia a Rusiei se sintia asia de multu în tierile austriace, în câtu se póte dice cu totu dreptulu, cá în anul 1854 aceea fu una din cauzele principale, pentru care mobilisandu și Austri'a, concentrase trupe în Transilvani'a, de unde apoi trecuse și în tierile romanesce. Asia se intemplá, cá în pacea din 1856 cabinetele europene convinse abia despre immensa importantia a libertatieri Dunarei și a guriloru ei mai alesu pentru Europ'a centrale, adoptara principiulu care tiene: Acelu drumu europenu de apa ce se numesce Dunare, nu trebuie se mai remana în posesiunea unei singure puteri.

Asia gurile Dunarei smulse din manile Rusiei fusera puse prin acelu tractatu sub protectiunea dreptulu publicu alu Europei; cu alte cuvinte: Celu mai mare riu alu Europei a fostu supusu de alungulu cursulu seu preste Germani'a, Austri'a, Ungari'a, pe la Serbi'a, Bulgari'a, Romani'a, până la versarea sa în marea negra, decisiuniloru coprinse în actulu congresulu dela Vien'a din anul 1815 art. 108—116 relativi la riurile internationali; și asia albi'a lui se deschise pentru corabiile tuturoru natiuniloru, adeca Dunarea fu neutralisata. Totu în pacea dela Parisu se decise, cá lucrurile hidraulice indispensabili pentru facilitarea corabierei, se se executedie preste totu de a lungulu Dunarei, éra mai virtosu dela Isaaccea până în marea negra, tóte pedecele se fia delaturate; se se edifice stabilimente pentru asecurarea corabierei, și corabiile tuturoru natiuniloru se aiba intrare și esire libera cu egalitate perfecta. Se nu se ia pe Dunare nici o taxa sub titlu de corabierei, nici vreo vama dela marfile din corabii, pre câtu timpu acelea nu se descarca pe uscatu. Pentru coperirea speselor necesarie la regularea Dunarei, se ridice óresicare taxe, inse numai dupace voru fi adoptate de către staturile europene. Spre a realiza dispositiunile tractatulu de Parisu, s'au denumitu doue comisiuni, una sub titlu de Comisiune européna pentru navigatiunea Dunarei, compusa din delegatii Franciei, Britaniei, Austriei, Prusiei, Rusiei, Sardiniei (Piemontu, Itali'a) și Turciei; a dóu'a, Comisiunea permanenta a staturiloru riverane, compusa din delegatii Austriei, Bavariei, Virmbergei, Turciei, Moldovei, Munteniei și Serbiei. Missiunea acestei comisiuni fu, cá se compuna regulamentele de navigatiune și politia riverana. Cea de antaiu comisiune se adunase mai antaiu în 4 Nov. 1856 la Galati, éra a dóu'a în 20 Nov. 1856 la Vien'a, unde până în 7 Nov. 1857 se redactá regulamentul de navigatiune, care apoi fu ratificatu de către poterile respective în 9 Jan. 1858.

Totu prin pacea dela Parisu poterile europene inpinsera fruntariile Rusiei dela malulu Chilie până în fundulu Basarabiei asia, cá teritoriulu danubianu alu Basarabiei se incorporá la Moldov'a, pentru cá Rusi'a se nu se mai póta apropia pe uscatu de gurile Dunarei. După tóte acestea mesuri intielepte și energióse, cabinetele comiseru în 6 Jan. 1857 o eróre grósa, cá în locu de a neutralisa Delt'a Dunarei precumu fusese ea odinióra, o detera în posesiunea Turciei împreuna cu Insulele sierpiloru.

Dupá tóte acestea mai credeti DV. cá Rusi'a ar mai pune man'a pe Gurile Dunarei, prin urmare și pe partea Basarabiei dela marea négra? Acea Basarabia cá teritoriu în sinesí nu e de vreo mare valóre; siesuri intinse, curmate de balti immense, lipsa totale de păduri și mare lipsa de apa dulce; pasiuni destule pentru vite, pescaria și productiune de sare din apa. Acésta e Basarabi'a situata de către marea negra și la gurile Dunarei. Dara valórea ei extraordinaria stá în malurile, în tiermii ei, de carii se interesédia tóta Europ'a. Într'unu altu articlu vomu reveni la cestiune.

Revista politica.

Cris'a ministeriala din Vien'a inca nu este complanata. Majestatea Sa consulta neintreruptu pe capii cluburiloru asupra situatiunei. Adeveratu, cá curséza totu felulu de listé, în cari sunt designati membri noului cabinetu; positivu inse nu se scie nimicu până în ór'a în care scriemu acestea.

Cestiunea orientala devine totu mai complicata. Se vorbesce multu, cá Angli'a și Austro-Ungari'a inca voru intrá în actiune. Se dice cá Austro-Ungari'a va ocupá Bosni'a. „Nu intrarea în Bosni'a ne duce la scopu“, adauge la aceste „P. Ll.“; acésta ne-ar face numai complicitii Rusiei. Singuru intrarea în Serbi'a și Romani'a póte atinge în acelasi tempu atatu poft'a de rapire a Rusiei, catu și pretensiunile vasaliloru ei. Acést'a ne póte aperá sfer'a interesselorú nóstre. Un'a d'în dóne: s'eu „Europ'a“ sanctiuneza liquidarea Turciei, și atunci suntemu siliti a aperá titlulu nostru de dreptu. În casulu acesta, în Serbi'a și Romani'a, ne aflámu pe adeveratulu teritoriu (?) alu interesselorú și poterei nóstre, și tragemu în sfer'a nóstra elementele, cari de altmintrea voru cadea în reionulu Rusiei. S'eu, Europ'a se radica pentru aperarea interesselorú conservative, și striga unu veto revolutiunei rusesce. În casulu acesta, în Romani'a și Serbi'a avemu o puseitiune strategica, care cu spese și poteri puține ne-ar assigura cele mai mari avantagiuri față de Rusi'a. (?) Numai asiá se póte aprobá actiunea contra Rusiei, și se spera, cá asiá va si fi“.

Cumu se infiintiéza scólele comunale.

În comitatulu Solnocu-Doboc'a este unu opidu, Reteagu, cu una populatiune aprópe de 2000 locuitori. Numitululu opidu jace pe unu hotaru cu Ciceu, vechiulu castelu alu lui Petru Raresiu, și este tienutululu celu mai fertilu alu Somesului mare. Are campu destulu de mare, care lucratu bine indetulesce întréga populatiunea de bucate; are vii, cari producú vinu escelentu; are apa buna și destula, atátu curgatoria, câtu și de isvoru; pe Somesiu suntu mori multe, éra pe valea, ce cure de spre Giurgesci, suntu 3 mori în comuna; are mura-tóre seau slatina astfelu, câtu populatiunea Reteagului numai din lucsu cumpera sarea de ocne; lemnele suntu forte eftine, cá-ci spre nordulu Reteagului stau păduri gigantice; piati'a Reteagului se cauta în tota septemana odata, Joi'a, cu tótu felulu de marfa și de 3 ori în anu, la St. Georgiu, St. Petru și St. Mihaiu are terguri mari de tíera. Cu unu cuventu, aci e de tráitu. Védiendu fiú lui Israelu și alte limbi straine acestu Canaanu, cá'lu potu cascigá fóra picu de opunere, se pusera barbatesce și impoporara Reteagulu asiá, în câtu adi formedia aproape diumetatea populatiunei. Adi e proverbiulu: „Cine bé apa de sub podulu Reteagului, nu se mai duce din elu!“

Cátu amaru de bani are de a solvi opidulu Reteagu spitaleloru din și afora de patria pentru vagabundii ce pieru pe acolo, spunendu-se a fi din Reteagu, nu se póte computá usioru; ei, dara trebuie se solvésca, cáci respectivulu vagabundu a disu cá e de acolo și lui-i se crede, apoi Reteganiu au bani destui, si facu și poména cu astfelu de dari.

Insemnamu, cá maioritaea populatiunei opidulu Reteagu, o formedia Romanii.

Romanii au aci una scóla confessionale gr. cat. din anulu 1852, din tempulu Nentiloru. Ea stà si in diu'a de adi. Aci invetià si invetià junimea romana legea lui D-dieu, ba cari au capu bunu si stau cu de-adsinsulu de scóla, invetia si carte. Suntu multi din ómenii mai tineri si juni, cari sciu carte numai din acésta scóla.

Magiarii reformati inca avura o scóla conf., unde-si instruaiu copiii prin rectorii loru. Adi inse nu o mai au, ci-si formara alt'a mai cu forfoi; inse cumu, pe ce cale si cu ce spese?

Vediendu ei, in frunte cu vestitul preotu Köblös István, ca scól'a li-se ruinéza; vediendu ca maioritatea credintiosiloru ref. e proletaria, adeca pardonu, maestrii, olari vestiti — óle dela Reteagu, de lutu neprohoditu — cismari-cárpaci etc. tóti nobili flamendi, cari prin urmare nu-si potu face scóla; vediendu ca statulu face scóle de modelu, unde cere trebuintia, 'si pusera cárulu in petrii si formara una scóla de statu — állami elemi nép iskola. Dara cumu?

Dómne, lunga e povestea. In dilele acelea erá in Reteagu primariu magiarulu ref. Ujvári Iosef, notariu cercualu romanulu de aci Ioane Olteanu, invetiatoriu romanu Alexandru Suciú, parochu rom. gr. cat. Ambrosiu Popu, ref. celu susu numitu, — adeca la anulu 1873 pre candu pretoru in cerculu Reteagului erá Pétsy Imre, cu locuint'a in casele not. cerc., cari adi suntu posesiunea noului cive Diamantstein Abraham.

In anulu 1874 remasera persoanele numite in posturile avute, pana catra tótna, candu dlu Alexandru Suciú, facundu-se Szóts Sándor, deveni adjunctu pretorialu si perceptoru de dare in Reteagu. Acumu erá domnu, nu dascalu!

De aci se incepe lucrulu mai seriosu. Aveau adeca dnii magiari necesitate de a castigá pe matadorii Romani in partea loru, dandu-le óse de rosu.

Indata in 11 Martiu 1875 aflámu ca se lucra ceva, si adeca se tienù o siedintia a membriloru opidani, unde luara parte mai multi insi; firesce dnii Oltyán si Szóts nu poteau lipsí. Afora de dloru nu mai participase decâtu unu romanu carturariu, care inse unguresce nu scie, éra informatu erá, necarturari inse fura vre-o càtiva.

In acea siedintia se dede lectura unui ordinu ministerialu, in urm'a caruia trebuia se se infintiedie in Reteagu una scóla de statu, állami elemi nép iskola, cu 2 invetiatori ordinari, 1 inv. adjunctu si 1 invetiatorésa. Se pretindea in acea ordinatiune, cá opidulu Reteagu se contribue numitei scole proiectate: cuartieru invetiatoriloru si invetiatorérei, si 5% dupa darea directa.

Se vedemu inse, la ce se obligara multu laudatii si prea luminatii membrii presenti?

Cá omeni galanti si avuti, cari dispunea de averile lui Rothschild, nu se dimisera a diminua inalt'a pretensiune, ci se obligara serbatoresce in scrisu, punendu-si cinstitele nume, ca voru da: mind az iskolai helyiséget és butorozást, mind pedig a tanitok és tanítónének adandó természetbeli lakást megszeresse, firesce pre langa cele 5%.

Acumu bucura-te fiule de romanu, 'ti croira frumósa dare domnií tei; póte dice: fii am crescutu si am nutritu, cá se-mi suga sangele, cáci nu-su destule lipitori in Reteagu!?

Ei, dar acést'a nu remase vorba, „scripta manent“ si copi'a amintitului protocolu se inaintá numai de-cátu mariei sale dlui insp. reg. scól. Boér Károly, spre mai departe manipulare — to-vábbi kezelés végett.

La aceste acù trebuie se adaugemu, ca in siedinti'a numita nu fu nice una vorba de scóla romana opidana; nice nu reflectase nime, ca ce feliu de scóla va fi cea infintianda, fora s'a disu, ca va fi „állami elemi népiskola“: acumu pricepe bade Nicolae, ori bade Ilie!

Domnií Szóts et Oltyán, cá ómeni luminati, sciura ce insémna a obliga o comuna, in modulu acesta, pe vecii veciloru, dara nu voira a sci. Mai voira a fi cód'a unui armeanu si a unui calvinu, decâtu fruntea consateniloru loru, connationaliloru, consangeniloru, da, mai voira tóte aceste, subscrise „sententi'a“ fora de a se spala pe mani si fara de a dice „nevinovatu sumu de sangele acestui dreptu“!

Protocolulu deci inaintá cu pasi iuti pana unde erá citatu. Multu placù lunei interesate de cuprinsulu lni! Se facura dispositiunile necesarie si in fine se deschise in Reteagu multu dorit'a scóla, pare-mi-se la 1 Oct. 1876 seau dóra inca cu inceputulu aceluí anu. Numai inceputulu e greu, apoi merge lucrulu. Astfelu fu si cu „állami elemi népiskola“ din Reteagu, fundatorii careia cu dreptu

cuventu aru trebú pusi in istori'a pedagogiei seau in a inventiuniloru.

Tóte esu adi din alodiulu comunale câte numai se pretindu, in intielesulu aceluí conclusu protocolariu. Adi e scól'a in splendóre. Are — pare-mi-se 2 invetiatori si 2 invetiatoresé, firesce magiari, de limba romana ferésca D-dieu! De altcumu si pucini fii de romanu o frecuentéza, destulu ca solvescu Romanii, ce mai au lipsa se si invetie?

Dara bine a disu, cine a disu ca: intreprinditorii de lucruri mari numai dupa mórte se bucura de recunoscentia!

Columbu descoperí Americ'a, si altii primira laudele! Astfelu se intemplá si cu dnii Oltyán, Szóts et Ujvári; 'si bagara consangeni in jugu si de odata ce se aude? Szóts e lipsitu din oficiu si improcesuatu, cáci a fluieratu in beserica; Oltyán dtto. si Ujvári, colegulu loru, dtto. Domne, ce dauna! Se fi auditu, cumu mai plangeau sermanii si veduvele de superare! Nu audiai decâtu: Dne, multiumi-mu'ti, ca 'Ti adusesi si de noi aminte!

Da, se intorna rot'a imprejuru si dlu Pétsy Imre, pretorulu, deveni transferatu si inlocuitu prin Berzenczey Miklos. Acesta ca sateanu, nesciindu politica, se puse a face visita cancelariiloru numitiloru dni oficianti. Nu sciu ce nu potù intielege, ca trebú se arete altoru dni mai mari; huia! suspendara pe intréga „troitia“ binefactoria, pe intregulu 3 foii retegani! Aci éra se implini dical'a Romanului: D-dieu nu bate cu băt'a!

Era infintiata!

Acumu vedi dara On. publicu romanu, cumu se infintia scóla de statu din Reteagu; nu prin inchiderea scólei rom. conf., cáci acea se va inchide de sine, neavendu midilóce si avendu concurentia; nu prin forti'a órecui, ci prin astuti'a numitiloru luceferi si prin lapedarea loru de catra trupin'a, din carea se tragu si la carea s'aru intórce, de nu aru fi tardiu!

Mi-ar reflecta cineva — dupa cumu se scusa insi, ca ei ca oficianti fura siliti se subscire dupa póft'a superiorului. Bine, déca nu avura mai multu caracteru, se fia, se fia subscrisu ei insi-si pentru person'a loru, dara se fia spusu celoru-lalti membrii presenti, la intreg'a populatiune romana, in ainte de acea, ce au de a face? se-i fi informatu a'si aduce la „diu'a cea mare si infricosiata a siedintiei pe protopopulu seau baremi pe preotulu care se le spuna romanesce, ce si cumu suna porunc'a unguresca? Dara dloru nu o facura, nu se dimisera pana acolo, ba nice nu au explicatu connationaliloru necarturari lucrulu ce au de a'lu intari prin punerea degetului pre crucea nominale! Biat'a natia fu imbetata cu apa rece: „Éta aci, la noi in comuna, voiesce inalt'a domniá se faca o scóla mare; asia dara ca nu avnti nemicu in contra?“ „Nu“ si contractulu fu gata! Dara cumu-ca ar fi defasiuratu cineva insemnatatea scolei proiectate, undeva; se fia disu cineva ca prin aceea se pune o dare nóua pe comuna si ca aceea va fi scóla puru unguresca, nu o crediu! nu, cá-ci atunci Romanii — a fora de Oltyán et Szóts — nu aru fi subscrisu, dara nici maioritatea magiariloru!

Destulu ca s'a facutu, si e facuta, si stá; adeca s'a facutu in Reteagu, állami elemi nép iskola pe spinarea Romaniloru, cari 'si au si sustienu scól'a loru de ani 26; s'a facutu si stá, cá-ci doi fii de romanu esiti din scól'a cea romanesca — pre candu aceea erá acoperita cu paie, si dusi in Naseudu, in scóla puru romanesca, crescuti din sudorii puru romanesci, devenira oficianti in loculu natalu, pentru de a o infintia, in semnu de recunoscentia cátra natiunea carea-i nefericita a-i numí fii.

Dara ce facura Romanii, poporulu retegani, la tóte aceste? Ce facu totu deauna candu dau de ceva reu; mergu la parochulu localu: Parinte, ce se facemu? Ca vomu face asia, ba asia va fi mai bine, ba asia! Tempulu se tandalesce. In fine se decisera a merge la episcopulu. Se punu 3 insi, si i-au pe parintele cu ei in trasura.

II. Sa-i primesce si le asculta plangerea, apoi i mangaie, ca le va tramite pe protopopulu, carele dela Pr. Sa purcede, se le caute lucrulu in faci'a locului. Acela implini mandatulu, merse la faci'a locului si nu facù nimic'a. Adeca fu si facù, dar nu se scie ce? Se dice ca aru fi facutu o rogare — unguresca — indreptata nu sciu cui, carea tramitendu-o credintiosiloru carturari din op. R. spre subscriere, se pierdù. Acésta fu lucrarea protopopului la mandatulu episcopescu!

Se fia facutu inse cineva mai multu ca atata, preotulu, protopopulu, ori episcopulu in caus'a acésta, nu sciu; precumu nu sciu nici aceea, ca se fia publicatu cineva legea, in sensulu careia statulu are dreptulu de a pretinde 5% din darea directa pentru

ajutorirea scóleloru lipsite, ori scie D-dieu cumu. Deca domnií cei cu o crucea in frunte faceau acésta de buna sema opidulu Reteagu aru fi votatu numai decâtu 5% loru, scólei romane confesionale, neamagiti si din propriulu indemnu, si nu l'aru fi datu prin amagire scólei magiare, calvine seu D-dieu mai scie cumu e!

Ei, dara dloru nu-si spargu capulu cu asia ceva. 1000 si mai bine de suflete suntu unu bagatelu pentru locurile mai inalte!

Cu totulu altcumu o facura evreii retegani. Loru inca li se impuse a solví 1 cr., di, unu cruceriu v. a. dela tótu puntulu de carne ce l'aru vinde (trebue se scimu ca cei mai multi din evrei suntu macelari). Cugetati ca a datu cineva crucerulu? Ferésca D-dieu! Atatu amblara cu rogari si recurse, pana se eliberara. Adeca Jidovii nu voiescu a da 1 cr. scólei magiare din op. Reteagu, cu tóte ca suntu mai toti venetici, si isi instrúedia copii in scól'a numita, si nu e lege se-i silesca. Romanii? vechii locuitori, mostenii Reteagului, suntu siliti a da 5 cr. dupa florinulu de dare, si inca ceva; cu tóte ca pentru copii loru au scóla carea er' trebue se o sustiena si o sustienu.

De altcumu nu e nici o mirare. Jidovii n'au nici preotu, nici protopopu, decâtu vladica, respective rabi. Acela póte nu e Dr. vre unei facultati si de aceea seau nu'lu intréba, seau déca 'lu intreba, le ispravescé.

Din aceste On. publicu romanu, binevoiesca a conchide unde jace reulu, de nu prosperédia mai bine scólele nóstre confesionale?! In miseri'a poporului? da! si ba! mai multu in neinteresarea unora si in lasitatea altora!

Binevoiesca a computa V. Consistoriu diecesanu gherlanu, cátu aru fi sum'a ce esa din pung'a Romaniloru retegani pe anu si intra in scól'a de statu; binevoiesca a adauge langa ea sum'a de 120 fl. v. a. si relutulu bucateloru ce le are inv. scól. rom. conf. si va avea sum'a de carea potea se dispuna numai pentru scól'a confesionale romana. Sperediu ca V. Consistoriu o va si face acésta, ca e mai aprópe de Retégu ca mine; ba, in optimismulu meu, 'mi place a spera si atáta, ca V. Consistoriu va benevoí a midiloci se-si capete Romanii retegani dreptulu de a poté folosi cele 5% pe sem'a scólei loru.

Celora, ce mi-ar reflecta, cá nu se póte, cá este tardiu, le respundu: Nu crediu; voiesce si vei poté! Cumu au episcopii in alte afaceri influentia la locurile inalte, si a aci voru avea!

Se le ajute bunulu D-dieu! I. P. R.

Processulu Miletics.

A trei'a di de pertractare.

(Urmare.)

Presied.: Dta ai capetatu de la Miletics unu biletu de visita, pe care erá scrisu numele dtale de man'a lui Miletics; pentru ce scopu ti-a datu acestu biletu? — Iovanovics: I-am cerutu biletulu, cá se amu intrare la persóne, pe cari nu le cunosceam; eu nu ii descoperisemu scopulu caletoriei mele, si biletulu mi l'a datu numai la simpl'a mea cerere. — La intrebaré, ce insemna diferitele nume scrise pe unu biletu, respunde Iovanovics, ca pe unulu l'a scrisu, fiindu ca a cadiutu in resbelu s. a.

Martorulu istorisesce dup'aceea in detaliu tóta caletoria plecandu din 7 Iuniu 1876 din Neoplanta, cercetandu pretotindenea persónele cele mai cu védia, mai avute, pe preoti si invetiatori, — pana pe urma a fostu arestatu in Melenceze.

Presied. provóca pe Miletics se respunda la fassiuile martorului.

Miletics: Repetiescu, ca Iovanovics nu mi-a disu nemicu despre scopulu caletoriei sale. Se ii fu datu vre-unu biletu de visita, nu mi-aducu aminte; se póte ca va fi capetatu vre-unu biletu, pentru ca indrumamu la densulu pe multi, cari veniau la mine cu ofrande. Iovanovics erá adeca celu mai zelosu intru a face colecte pentru scopuri nationali si culturali. Pe cátu ilu cunoscu in cauza cest'a nu avea lipsa de suatulu si indemnulu meu. Biletulu nici nu i-ar fi folositu nimicu.

Martorulu afirma din nou ca a capetatu biletulu de la Miletics; — acusatulu: sciu siguru ca nu i-am datu. Nu voui se dicu, ca subscrierea e falsificata. E probabilu se fi gasitu bilete d'a le mele cá gratulatiuni la fratele dsale, Dr. Iovanovics, mediculu meu de casa.

Rankovics: Me rogu a mi se cetí fassiuinea; sunt doi ani de atunci si nu mi-potu aduce aminte de tóte. Dupa cari adauge: Cunoscu pe Iovanovics. In Becicherecu amu fostu arestatu cu elu intr'o odaia. Aci amu vorbitu de tóte. Elu mi-a spusu, ca caletoresce, cá se simtia pulsulu maghariloru la casu d'a se face o revolta serbéscá. Iovanovics i-ar fi spusu mai departe, ca ar fi capetatu unu biletu de recomandare de la Miletics, care inse l'a ruptu, cându fu arestatu. Mai departe i-a spusu Iovanovics ca Miletics i-a disu se 'ntrebuintieze pentru spese toti banii colectati; asemene, ca tóte epistolele secrete din Herzegovin'a pentru Miletics se se adreseze densului. Iovanovics imi spuse, ca

capulu omladinistiloru este Nichit'a, principele Muntenegrului, cu tôte ca si densulu (Iovanovics) inca trebuie se scie, ce decide Omladin'a. Mai multe n'a voitu se i-spuna despre Omladina. Iovanovics marturisî in fine, ca ar fi recrutatu numerosi voluntari de diverse nationalitati.

Miletics cere a se constatá, ca in actele de pan'aci nime n'a disu, ca principele Muntenegrului ar fi capulu Omladinei.

Presied. intréba pe Iovanovics, ce are de observatu la aceste? — Iovanovics: Mi se pare, ca eu nu suntu aici cá martoru, ci ca acusat, si ca martorulu Rankovics este acusatulu meu. — Presied. dojenesece pe martoru se nu faca astfelu de observari.

Iovanovics: Spusele lui Rankovics nu suntu adeverate. Noi amu vorbitu numai de afaceri private. I-am istorisitu fora indoiela scopulu caletoriei mele, inse asia precumu amu spusu mai susu. — Rankovics: Dta ai mai disu, ca scopulu principale alu caletoriei dtale este a seduce regimulu maghiaru si a inscena o rescóla. — C. Iovanovics nega a fi disu, ca Omladin'a mai susta. Ea este dissolvata. — Rankovics: Iovanovics dise, ca Miletics ar fi presiedintele Omladinei maghiare, ér Nichit'a alu tuturoru omladinistiloru.

Iovanovics: Omladin'a a fostu totu dea un'a, prin urmare n'a potutu avé doi presiedinti. De altmintrea amu a adauge, ca in arestulu din Becicherecu mi s'a datu asia dicundu in adinsu, cá sociu de chilia. La olalta cu elu amu petrecutu 6 septemani intregi. Acolo, in faci'a mai multoru martori, s'a exprimat Rankovics: n'amu de cátu se telegrafezu la Belgradu principelui Wrede, séu se recercu pe amiculu meu, comitele de Hertelendy, si indata suntu pe petioru liberu; eu amu facutu fórtu multu pentru regimulu maghiaru, mai multu, cá tóti ceilalti unguni la olalta. (Cátra Rankovics): Nu ai disu odata — adu-ti aminte —: „acumu iti voiu spune ceva in secretu. Pe Miletics de locu nu l'am vedutu in Belgradu. De ce nu vrea Miletics acesta, se faca vreo rescóla intre serbi? . . .“ — Rankovics (surdiendu): Da, de acést'a imi aducu aminte.

Iovanovics: Dta ai disu, ce dauna, ca e arestatu generariulu Stratimirovics. Elu ar poté usioru recrutá aici 30—40000 voluntari. Seraculu, tocm'a acumu trebuí se fia inchisu! . . . Rankovics: Da, imi aducu aminte, am disu acést'a.

Iovanovics: Ai disu mai departe, ca ti-au acatiatu de gútu dóue procese, pe urma te-au arestatu, si ca nu'ti remane, de cátu séu a pecatú contra natiunei, séu a te tortura in arestu.

Cátu de pucinu crediementu merita acusat'ile lui Rankovics, se póte judecá din corespondenti'a a patru cetatieni germani, publicata in „Pester Lloyd“ de la 2 Aug. 1876, prin care Rankovics se declara de minciunosu si ca ar vrea se'si resbune contra lui Miletics.

Presied.: Ce mai ai se respondi la fassiunea lui Rankovics? — Iovanovics: Acumu amu se dovedescu in contr'a comitelu din Torontalu, dlui Hertelendy. Pe tempulu arestului, Rankovics se aflá mai multu la elu. . . . Presied.: Acést'a nu are locu aici. — Dr. Polit: Pentru aperare ve rogu a se ascultá martorulu

Dr. Bókh: Déca vomu ascultá totu ce au vorbitu dd. acestia in siese septemani in arestu, atunci, cine scie catu ar trebuí se asteptámu.

Dr. Polit: Aperarea pretinde si trebue a se face evidenta prin fassiunile martoriloru spre a se dovedí déca cele spuse de Rankovics suntu adeverate séu i-s'au inspiratu.

Presied. (catra Iovanovics): Ce mai ai de observatu la fassiunea lui Rankovics? — Iovanovics: Rankovics dupa fia-care ascultare facuta la comitele se reintorcea a casa cu sugari si tabacu; elu fumá totu deuna „sultanu-floru“, pe care 'lu imprastiá si aruncá pe diosu. Traiá fórtu galantu. De la comitele capetá si bani.

Cu aceste se terminá fassiunea lui Iovanovics.

Miletics pretinde cetirea protocolulu lauat la ascultarea lui Rankovics; déca nu i-s'ar concede acést'a, celu-pucinu unele locuri, din care se vede, ca Rankovics s'a arestatu inadinsu intr'o odaia cu Iovanovics cá se 'lu póta spioná. — Dr. Bókh declara, ca nu póte admite cererea lui Miletics. — Dr. Polit: In casulu acést'a e vorb'a de renumele justitiei magiare in Europ'a. Pentru acést'a procurorulu de statu este detoriu a se ingrigi mai antáiu. Intrebári sugestive, prin cari se dá cuiva respunsulu in gura, insémna tortur'a moderna a acusatiloru.

Decidiendu tribunalulu a satisfacé dorinti'a acusatului, se cetesce fassiunea lui Rankovics, care cuprinde cunoscutele „descoperiri“ asupra conjuratiunei de la „regele Serbiei“, si pretins'a marturisire a lui C. Iovanovics catra Rankovics. Dr. Kaszapovics inca este timbratu de membru periculosu alu Omladinei. Caracteristicu este passulu ultimu din protocolu. „Fiindu ca omulu e moritoriu, si nu se póte sci de astadi, ce va fi mane, ve rogu se intarescu cu juramentu ceea-ce am fassiunatu“. Tribunalulu din Becicherecu a implinitu dorinti'a martorului.

Presied.: Iovanovics nu ti-a spusu nimicu despre caletori'a lui Miletics la Belgradu, de audienti'a la principele etc.? — Perics: Ce mi-ar fi pututu spune, sciam totu, pentru-cá mergeamu in tóta diu'a la posta, desfaceamu diurile si cetiamu tofulu.

Lujanovics, fostu capitani de districtu, dice: La 6 iuniu am capetatu la Chichind'a ordinu se cautu pe C. Iovanovics si se 'lu arestezu, ceea-ce imi si succese in Mellencze. — Presied.: Ce ti-a descoperitu preotulu Perics despre Iovanovics? — Lujanovics: Intre altele a disu, ca isbucindu resbelu intre Serbi'a si Pórta, Iovanovics va inscena o rescóla intre serbi d'aici.

Presied.: Ei, dle parinte, despre acést'a n'ai amintitu nimicu? — Perics: Juru, ca nu s'a intemplat asemene discursu intre mine si Iovanovics. — Presied. (catra Lujanovics): Repetesece inca odata

espunerea dtale parintelui, in faci'a. — Lujanovics (catra preotu): Déca negi, atunci mintiesci santi'a ta. — Perics: Totu asiá ti-asiu poté reflectá si eu.

Lujanovics e dojenitu pentru expressiunea folosita. Dup' aceea se adresezá catra preotu: „Atunci declaru ca dta marturisesci falsu“.

Se cetesce protocolulu de fassiune alu preutulu din Mellencze, N. Bibics. Aci se dice, ca Iovanovics l'a cercetatu a casa si i-a arestatu, cumu si-ar poté radicá popularitatea, anume déca va subscrie o suma mai marisóra pentru imprumutulu serbescu, cá-ci „acumu e tempulu a ajutorá pe fratii suferindi si caus'a serbésca“. Iovanovics i-a propusu se subscria 20,000 fl. si densulu i-a refusat. De inolare pentru armat'a serbésca si de planuri de rescóle n'a fostu vorba.

Miletics cere constatarea assertiunei din urma.

Martorulu M. Milojkovics (alu carui protocolu se cetesce) a fostu la cina la Bibics, candu insistá Iovanovics se subscrie acést'a. De altmintrea toti cáti au participatu atunci la cina, afara de densulu, au fostu binisioru vinosi. — Iovanovics protestéza contra assertulu din urma.

D. Philipovics, locutoriu in Versietiu, fassiunezá in protocolulu seu, cá nu cunósce in persóna pe Iovanovics, si numai din altii audise, ca acést'a a venit cu scopu d'a latí imprumutulu serbescu.

Romani'a. 30 Ianuariu. O propunere fórtu importanta. Venerati amintirea celoru ce se sacrificá pentru binele patriei, stimati abnegarea lor, si perpetuati memori'a lor din generatiune in generatiune, cáci numai in modulul acesta veti educá o sucescentia devotata, numai asiá veti cresce fiu resoluti, cari voru fi gat'a totu de-un'a a'si sacrificá totulu, chiar si viéti'a, pentru binele patriei si pentru salvarea onorei nationali.

Suntemu mandri, ca fratii nostri de dincolo de Carpati, prin „legea de pensiuene“ pentru bravii, cari si-au versatu sangele eroicu cu curagiu exemplaru, au facutu aceea, ce nu existe in nici unu statulu din Europ'a. Astadi reproducemu cu placere propunerea, care o face unu membru alu clerulu romanu pentru eternizarea suvenirei scumpe a celoru caduti pe campulu gloriosu si pentru ajutorarea familiiloru acestora.

Frumósá intrunire! Statulu si Biseric'a romana suntu la culmea missiunei lor!

Éta, ce scrie in diariulu „Biseric'a orthodoxa“, arch. Balanescu:

„Precumu resbelulu a produsu doue feluri de nenorociri asupra filorú patriei nóstre. — una adeca prin omorirea a mai multoru individi, ér alta prin remanerea unui mare numeru de socii si copii fara midilóce de esistentia. — asia si Biseric'a póte a-le veni in ajutoriu in dóue chipuri séu pe dóue cali. Unu din acestea este morala si se refera la individii morti in resbelu, ér alta materiala si póte servi la ameliorarea sórtei familiiloru lor. Ambele acestea, pe de o parte voru face pe Biserica a'si implini unu din datoriele cátra fiii sei spirituali, ér pe de alta 'i voru incuragia fórtu multu si 'i voru pune in positiune de a fi gata totu-de-una spre asi apara cu barbatia tier'a lor, si a nu suferi vre'o data se li se incalce drepturile strabune; lucru prin care voru proba in fati'a crestiniloru din Europa, ca ei suntu inca unu poporu viu si demnu de principiile crestine in Orientu, precumu si de unu viitoriu mai stralucitu.“

Este sciutu, ca toti bravii ostasi romani facu parte din societatea crestina, séu suntu ai Bisericii lui Christo. Ei imitéza pre bravii ostasi crestini de mai inainte, carii la tóte impregiurarile grele, pe langa arm'a ce o aveau in mana se intrarmau cu arm'a crucei si a credintiei in Christosu, cu care credeau a fi neinvinsi.

De spriginulu si ajutorulu morale alu Bisericii ei nu numai nici-odata nu s'au indoiu, ci inca totu-de-una au avutu firma convictiune ca ea 'i póte ajuta si in ainte si dupa mórté. Acést'a credintia se intaria si se intaresce inca cu atata mai multu, cu catu vedu chiaru si astadi, ca rogatiunile servitoriloru Altariulu unite cu ale parintiloru, sociiloru si filorú lor, 'i ajuta si 'i scutesce de pericolele cele mai mari. Tóte suntu cu potintia celui credintiosu.

Dar' sant'a Biserica ajuta pre dreptu credintiosii sei fiu nu numai in capetarea bunuriloru temporale séu din acést'a lume, precumu si in impregiurarile grave in care potu se se afla, ci inca si in capetarea bunuriloru morale, care suntu multu mai pretióse de catu cele dintai; si acést'a nu numai in catu tempu ei suntu in acést'a viata, ci chiaru dupa mórté.

Pentru a veni dar Biseric'a nóstra Romana in ajutoriu credintiosiloru sei fiu, ce au caditu in resbelu si pe langa cununile de lauru cu care 'i incununéza patri'a — inscriindule pe paginile cele nesterse ale Istoriei, ale midiloci de la Dumnedieu usiurarea de peate si fericirea eterna intru imperati'a ceriuriloru, trebue ca clerulu nostru se ia mesuri, ca toti ostasii caduti pe campulu de onóre sa se inscrie in sinodicile bisericiloru respective, din ale carora parochii ei faceau parte, si unde se afla si familiile si rudele lor. Si acést'a se póte face cu atata mai usioru, cu catu Guvernulu a lautu mesuri de a publica, si chiaru publica in „Monitorulu Oficialu“ pe toti ostasii morti in resbelu, cu aretarea judetiulu, a plasei si a comunei.

Odata in scrii in sinodicile bisericiloru respective ca nisce martiri ai credintiei si ai patriei, se se reguleze a se pomeni la Proscomidie timpu de trei ani in tóte dilele in care se va oficia séu seversi sant'a Liturgie. De aci inainte se se pomenéca cá toti citorii bisericiloru, in timpurile destinate de Biserica pentru pomenirea tuturoru mortiloru celoru adormiti intru na-dejdeza invierei.

Osebitu de acést'a se se hotarésca o di in anu care se fie menita spre pomenirea tuturoru ostasilorú cari cu sacrificulu vietiei lorú chiaru au reinviatu spiritulu de eroismu, ala strabuniloru nostri,

si care in unire cu marea putere Européna — Russi'a au inceputu lupta pentru eliberarea crestiniloru din Orientu si a inlatura jugulu musulmanu, care de atata tempu nu incetéza de a ne apasa. Acést'a di de serbatóre nationala sa se celebreze de toti Romanii pe la bisericile lorú respective cu seversirea unui parastasu séu a unei pomeniri facute in comunu de toti parochienii fiacarei biserici. Acesta va fi ajutorulu séu recompens'a morala din partea Bisericii nóstre respectivu de ostasii caduti in resbelu.

Dar pre langa acestu ajutoriu si recompensa morala, Biseric'a nóstra Romana, prin staruintele clerulu póte se vie si in ajutorulu familiiloru celoru caduti in resbelu; adeca alu veduvelorú si a orfaniloru lorú.

Inainte inse de a areta midilocu prin care s'ar pótea efectua acestu actu de recunoscintia, credem necesariu a nota, ca fiacare preotu de parochia insemnandu in sinodiculu bisericii sele pe ostasii caduti in resbelu, va trebui a'si forma si unu tablou statisticu de numerulu si positiunea materiala a familiiloru lorú. In urma acestu tablou se va tramite de fiacare preotu la Protoereulu seu respectivu, pentru ca elu se póta forma unu tablou generalu de Judetiú despre tóte veduvelé si orfanii care au stricta necesitate de ajutoriu. Unu asemenea tablou este necesariu pentru repartiti'a lunara, ce va urma a se face din sumele adunate prin midilocu aretatu mai josu.

Midilocu prin care Biseric'a nóstra póte se dea unu ajutoru materialu celoru caduti in resbelu, dupa opiniunea nóstra, este infintiarea de cutii prin tóte Bisericile din tiera, care se póte inscriptiunea: „Cuthia pentru ajutorulu familiiloru celoru caduti in resbelu pentru credintia si patria inceputu in anulu 1877“. Aceste cuthii sa fie sigilate cu sigilurile membriloru comitetulu parochial, care va trebui se se compuna din preotulu parochu alu Bisericii, din unu fruntasiu alu parochiei si din unu delegatu din partea comunei. La finitulu fiacarei luni se se deschida tóte aceste cuthii in presentia persónelorú ce le au sigilate; si pentru sum'a aflata in ele se va inchia unu prescriptu verbalu, care se va subscrie de persónele aratate mai susu si de alti notabili ai parochiei ce voru fi presenti. Dar' fiinduca locutorii de tiera séu agricultorii, cu tóta bun'a lorú vointia ce aru avea de a veni in ajutorulu unoru asemenea fiintie care au dreptulu la recunoscintia si ajutorulu nostru, nu totu-de-una potu dispune de bani spre a'si implini acést'a datoriu si fapta crestinesca, ci le este mai usioru de a face acést'a prin darea de producte, de aceea comitetulu parochialu va primi si ofrande de asemenea natura, pe care de-o camu data le va trece intr'o condica; ér la finitulu lunei in prescriptulu verbalu, in care au se se tréca si banii aflati in cuthi'a din Biserica.

Pe langa acestea in orasiulu, unde va fi resiedinti'a Protoereulu, se va forma unu comitetu compusu din 3 persóne, presiedintele caruia va fi Protoereulu. Preotii de parochia tramitiendu Protoerulu respectivu tablourile statistice partiale, de care s'a amintitu mai susu, comitetulu acesta va avea grija de a forma dupa ele tabloulu statisticu generalu de Judetiú, in care se va arata positiunea materiala a tuturoru familiiloru celoru caduti in resbelu. Despre sumele aflata in cuthiile de prin biserici, precumu si despre cantitatile si felulu productelorú adunate, comitetulu parochiale alu caruia presiedinte va fi preotulu parochu, va refera la finitulu fiacarei luni comitetulu de la resiedintia Protoereulu; ér' acesta primindu asemenea referatu, va regula dupa tabloulu statisticu judetiénu o repartitia conforma cu positiunea si necesitatea fiacarii familii. In urma se va comunica acést'a comitetulu parochialu spre a se efectua distribuirea banilorú si a productelorú conformu cu acést'a repartitia. Persónele care voru primi ofrandele, fie in bani, fie in producte, voru subscrie intr'o condica, séu voru da cuitantia de primire, care in urma se voru tramite comitetulu de la resiedintia Protoereulu.

Cu modulul acesta veduvelé si orfanii ostasilorú nostri, cari au caditu in resbelu, pe langa pensiuile care voru putea se aiba de la statu si comune, voru primi si din partea bisericii unu micu ajutoriu materialu.

Dar' pentru ca acestu ajutoriu se se póta efectua, preotii de la tóte bisericile, in data dupa infintiarea cuthiiloru mai susu dise, trebue se invite prin predicile si convorbirile lorú de a convinge pe parochienii despre necesitatea, importantia si folosulu ce 'lu potu aduce pe nesimtite veduvelorú si orfaniloru ostasilorú caduti in resbelu. Prelanga acestea, Biseric'a nóstra, credemu ca ar mai veni in ajutorulu familiiloru celoru caduti in resbelu si prin punerea la positiunea guvernulu a cateva Monastiri, pucinu séu nici de cumu populate, pentru formarea de orfanotrofii si case de infirmi“.

(Requiem.) — „Gubernulu romanu, interpretu fidelu alu durerei, ce natiunea intréga a impartasitu, cu ocasiunea mortiei Majestatei Sale Regelui Italiei Vittorio Emanuele, a luat intielegere cu Inaltu Prea Sinti'a Sa Mitropolitulu Primat, ca se celebreze unu Requiemu, pentru odihn'a sufletulu ilustrulu bine-voitoriu alu Romaniei, Duminica viitoare, la orele 11 Diminétia, in santa Metropolie“.

Pentru asistarea la acestu serviciu, tienut'a de rigóre va fi: fraculu, cravata alba si manusi negre. — (Monitor.)

Acést'a scire oficiala nu are trebuintia de nici-unu comentariu. Toleranti'a religioasa a moldavo-romanilorú descria cu multa cunoscintia de lucru prin ilustrulu istoriografu B. P. Hasdeu, se manifesta in casulu de facia spre surprinderea poporalorú civilizate.

Sciri bellice.

Operatiunile Romaniloru la Vidinu suntu incoronate cu succesele cele mai bune. La 27 jan., afara de satulu Emirdan, fortificatu cu trei redute, au mai cuprinsu Romanii cu assaltu positiunile tur-

cesci Rupcea si Capitanovcea. Perderile au fostu insemnate. Ér la 29 s'au apropiatu de Vidinu in departare de o puscatura. Turcii sunt alungati de tóte pãrtile si inchisi completu in fortarétia. Armat'a romana este comandata de generalulu Cernatu.

De altumentrea Monitorulu ofic. din Bucuresci publica in resumatu unu interesantu raportu despre operatiunile ulterioare a le armatei romanesci, càta a remasu in Bulgari'a dupa luarea Plevnei. Acelu raportu se intinde pãna la victori'a din 12/24 Ianuariu, in care romanii dupa lupta crancena au luat u positiunea Smirdan cu asaltu si au aflatu in ea si prin pãrgiuru preste 500 de turci morti, au luat u 6 tunuri Krupp, mai multe sute de puscii Peabody, Martini si Snider, facundu si 250 captivi din trupele regulate numite Nizam; dara si romanii au perdutu 2 oficeri si vreo 40 de soldati morti, 3 oficeri si preste 100 soldati raniti.

In altu Nr. vomu reproduce raportulu intregu, pentru-cã elu este de valóre istorica.

Inaintarea cea rapede a trupeloru rusesci pãna la Adrianopole si de acolo spre Constantinopole nu lasase nici chiaru comandantiloru timpu de ajunsu cá se coprinda bataliile fia si numai in telegrame, spre a le face cunoscutu lumii, éra pre càtu aru fi avutu timpu, era stricate liniile telegrafice. Acumu inse aflamu urmatóriele sciri interesante despre bataliile intemperate inainte cu 10 zile si luarea Adrianopolei.

Kazanlik, 9/21 Ianuariu, 2 si jumetate ore dupa amiédi. — La 8/20 Ianuariu, unu puternicu detasiamentu de infanterie cu artilerie a sositu la Adrianopoli. Generalulu Skobelew II, spera a ajunge acolo la 9/21, séra, cu restulu trupeloru avangardei armatei, intrebuintiandu pentru transportulu loru lini'a drumulu de feru. Este demnu de a remarca, ca cele dóue d'antiau regimente cari au intratu in a dóua Capitala a imperiulu otomanu, purtau numele celor dóue Capitale ale nóstre. Erau dragonii de Moscova si lancierii de St. Petruburgu.

Kazanlik, 10/22 Ianuariu. Dupa cumu v'amu telegrafiatu, lancierii de Petruburgu au descoperitu in nóptea de 6/18 spre 7/19 Ianuariu, unu imensu convoiu de cara, escortatu de una colóna de infanterie si de locuitori locali armati si indreptandu-se din Khermanly spre Haskioi. La 7/19 Ianuariu, in diori de di, generalulu Skobelew II insarcinã pe colonelulu Paniontine de a urmari acésta colóna. Ordinulu fú strictu executatu si despartimentulu nostru, compusu dintr'unu regimentu de infanterie, unu batalionu de tiraliori cu dóue tunuri, dupa ce au intempanatu pe Turci la 12 kilometre de Khermanly, imprastia escorta care opuse, in timpu de dóue ore, una resistenta inversiunata. Totu convoiulu, formatu din doue-dieci mii cara, remase in mainile nóstre. Perderea nóstra este de patru oficeri si 46 soldatii.

Din nefericire, mai multe mii de locuitori musulmani din imprejurimi de Philipopoli urmasera, dupa ordinulu lui Soleimanu pasia, colónã a mentionata. Acesti nenorociti, inghietati de frica, luasera fug'a, parasindu in carutie pe copiii loru. Cea mai mare parte din ceea ce posedéu, a fostu jafuita de Bulgari in timpu luptei. Jafulu nu s'a pututu opri, de càtu dupa ce a incetat u lupt'a. Copii au fostu luati de trupele nóstre. S'au luat u tóte mesurile pentru a fi restituiti mumeloru, cari incepusera a veni a 'si cere pe copiii loru. Positiunea fugariloru otomani este teribila. In urm'a ordiniloru lui Soleimanu pasia fugu din tóte pãrtile in prad'a unei panice teribile, distrugend locuintiile loru, ér familiile cauta a scapa, perdiendu ast-felu avutulu loru pe drumu. Déca remaneau la locurile loru, puteau se continue a trai linistiti sub protectiunea autoritatiloru militare. Suntu profundu misicat u ca stralucitele nóstre victorii duc dupa sine nenorociri teribile, ce nu puteam u preveni si nu pot u indulci de càtu cu imense greutate.

Kazanlik, 10/22 Ianuariu. Resultatele victoriei reportate de generalulu Gurko in bataliile de 3/15, 4/16 si 5/17 Ianuariu sub Philipopoli au fostu multu mai complecte si mai stralucite de càtu cumu se crediuse anteu. S'a constatat u ca generalulu Gurko a avutu a lupta, nu contra unei jumetate, dara in contra intregi armate a lui Suleimanu pasia, comandate de densulu si numerulu de la 80 la 90 tabóre, adica 40000 omeni. Numai dupa lupt'a de la 5/17 Ianuariu s'a taiatu armat'a in doue parti. O jumetate, comandata de Fuad-pasia, dupa ce perduse in luptele de la 4/16 si 5/17, 46 tunuri, se retrase in nóptea de 6/18 Ianuariu, spre munti, in directiunea Nachsin si Dobrolutz. In midiloculu acestei fugi desordonate, ea arunca in prapastiile cari erau pe marginea drumulu, restulu tunurilor sale in numeru de 12. Cea-lalta jumetate, aprópe 40 tabóre, cu mai multu de 40 tunuri, comandata de Soleimanu pasia, luã fug'a, in aceiasi nóptea, printre munti, indreptanduse prin Tikhtan, Kaladjard si Kúmdirdji spre Haskivi. Generalulu Gurko se grabi a reintari detasiamentulu lui Skobelew I din brigad'a dragoniloru generalulu Krasnow si 'l insarcinã a urmari pe Soleimanu pasia, care, oprinduse in nóptea de 6/18, la Tastala si in aceea de 7/19, la Kaladjalar, continua drumulu seu in diori si diu'a.

Mersulu colónai turcesci era regulatu ast-felu: la antegarda, infanteria urmata de 40 tunuri cari erau protegiate de 5 tabóre formandu ariergard'a. In diori de diu'a, la 7/19 Ianuariu, cavaleria generalulu Skobelew I, apropiindu-se de Kaladjalar, alu 30-lea de cozaci diari artileri'a lui Soleimanu si ataca cele 5 tabóre care o apãra, cu atãta impetuositate, in càtu Turcii inspaimantati parasira tóte cele 40 tunuri cari devenira prada cazaciloru. In acestu modu, armat'a lui Soleimanu pasia, perdú aprópe tóta artileri'a sa. Noi am u luat

97 tunuri, impreuna si cu acelea ce s'au aruncatu in prapastii si cari s'au scosu de acolo. Dupa spus'a prizonieriloru, armat'a lui Soleimanu pasia nu mai posede de càtu unu micu numeru de tunuri de munte. Partea armatei sale care luase fuga sub comand'a sa personala, trebuia sa tréca printre detasiamentulu lui Skobelew II la Haskioi, séu se-si caute scaparea in munti spre sudu. Afara de detasiamentulu lui Skobelew II tóta cavaleri'a gardei se afla actualmentu la Haskioi. Ea a priimitu ordinu a se duce la intelnirea resturiloru trupeloru lui Suleimanu pasia si de a opri mersulu loru, spre a da generalulu Skobelew II timpulu de a sosi pentru a 'i ataca. Detasiamentulu generalulu Kartzow a priimitu asemenea ordinu de a se duce din Kirpan prin Koiadjid spre Haskioi.

Sciri diverse.

Sibiiu, 14/26 Ianuariu 1878. (Unu actore romãnu in societatea teatrala magiara). O trupa teatrala magiara, de câteva septemãni este ingagiata aici in Sibiiu si se produce in diferite representatiuni in teatrulu cetatienescu, amusandu publiculu magiaru din locu, care se representa mai vërtosu din ampoiati numerosi, respective familiile lor. Afisiele teatrale, ce anunciaru representatiunea de astadi o comedia populara magiara, intitulata „A falu roszsza”, (alu carei subjectu este: „unu teneru refatiatu si escisivu séu petulantu) — me surprinsa vedendu intre persoanele ingagiate, — la primulu locu si in rolulu principale figurandu numele unui atare Mihálovits Pál, care fiindu-mi cunoscutu, me facú curiosu si interesatu a scirici, déca dupa acestu nume este intr' adeveru si person'a mie cunoscuta.

Curendu 'mi aflaiu omulu, convenindu cu elu pe strada, si cunoscundu'lu numai decãtu me orientaiu, apoi ilu intrebaiu: „Dar DTa cumu ai ajunsu pe aici? Bine; scí cá de 2 ani dejã sum ingagiatu la societati teatrale magiare pentru desteritatea vocala; m'am perfectionatu intr'ata, càtu debutezu cu succesu in representatiuni cu cantece, in opere; posedu si cunoscinti'a limbei magiare, încãtu mi succedu tóte rolurile si seceru aplausele publicului. — Ce se facu, cauta se traiescu cumu potu, càci teatru, noi romanii din intrég'a Monarchia si asia nu avem; ér eu prin ingagiamentulu meu la societati teatrale magiare si germane, folosescu ocaziunea de a me perfectiona in art'a Thaliei, spre care am u nespusa predilectiune. — Va veni canduva timpulu, ca dóra se avem si noi „Teatru propriu nationalu”. — Ce scí, bunu este D-dieu! — Doriam de multu si dorescu si acumu se trecu in Romani'a, si acolo se me ingagezu la o societate teatrala de ale connationaliloru mei; dar' nu-mi este permis, càci si astadi inca sum soldatu in reserva.

Terminandu astfelu, tenerulu actore romãnu mi enarã mai departe cumu a debutatu pe scenele teatreloru magiare in Budapesta, Aradu, Segedinu, Temisior'a, ér acumu a venit u aici dela Tergulu-Muresiului ingaginduse pentru cateva representatiuni. Elu este unu fiuu de croitoriu romãnu din Aradu, cu numele Petru Mihailoviciu, a studiatu gimnasiulu si din lips'a midiloceloru materiale, nu potú continuá studie; mai apoi fú primitu in conservatoriulu teatrulu nationalu magiaru din Budapesta, unde suscepú studie artei; — de aici fú inrolatu la militia si invertinduse multu in cercuri sociale magiare, se facú placutu prin vócea-i sonóra si manier'a-i blãnda si solida.

Me intrebã densulu, cà ore cercetéza si romãnii Sibieni teatrulu in care acumu se produce trup'a magiara? Ba dieu nu-lu cercetéza, pentruca nici fratii magiari càti suntu in Sibiiu, apoi totu asia nici cetatienii sasi nu cercetéza teatrulu candu se produce vre-o trupa de artisti din Romani'a, precumu fú buna óra de curendu aici trupa lui Petrescu din Craiova, care dede mai multe representatii bine succese; dar' care numai de spectatori cetatieni romani fusera cercetate, fara ca se fie aflatu placerea, si vre-unulu dintre neromani magiari ori sasi, — afara de numai 1—2, a se interesã de teatrulu romãnu; macaru ca toti sci u si pricepu bine limb'a romanésca, precandu cea magiara fórte pucinu o pricepu si romanii si sasi de aici, si ast'a e mai vortosu caus'a ca la representatiile teatrale ale trupe magiare de astadi nu prea vedu vreunu cetatianu romãnu ori sasu, decãtu numai publicu magiaru si magiaronu, dar' si acesta fórte neinsemnatu, încãtu e mirare cumu se póte sustiné acesta trupa si cumu-si póte acoperi spesele regiulu din precariulu venitu; fie inse tãp'a loru acésta!

Curiositatea de a vedea pre romanulu nostru actoru cumu se produce intre colegii lui magiari pe scene si in rolulu seu atatu de espresu nationalu magiaru, me induplecã se mergu si eu de astadata in teatru. Si ce se vedi! Tenerulu M se infatiasi pe scena in costumu nationalu magiaru si publiculu destulu de numerosu, indata la ivirea lui erupse in aplause frenetice de „éljen”; apoi jocandu rolulu cu precisiune si cantandu frumosu secerã aplause repetite, cari me indreptatiescu a presupune, cá aplaudatulu actore de nationalitate romanu la prim'a sa pasire pe scen'a teatrulu din Sibiiu a satisfacutu rolulu seu in representatiunea piesei magiare, spre indestulirea publiculu magiaru, caruia i lasu se-si pronuncia recensiunea meritata.

Recensiunea cea mai buna si magulótoria pentru dlu M. este indestulirea publiculu manifestata prin aplausele si chiamarea lui de repetite ori pe scena.

Me bucuru din inima candu tenerii nostri romani se dedica arteloru, fie macaru in ce limba si in sferele ori societatile veri-carei nationalitati, fiindu-ca art'a este clenodulu universulu omenimei fara deosebire de nationalitate!

Salutu pre dlu M. la ingageamentulu seu si dorindui succesu ambucuratoriulu, nu voi lipsi dela teatru, decãtu ori va avéu rolu in representatiunile ce se voru mai dá pe scena. Curtius.

(Processulu de pressa) alu diariulu „Sieb.-D. Tageblatt“ din Sibiiu precumu s'a pertractatu in 29 crt. la tribunalulu regescu din locu inaintea juriulu din Sibiiu. Decursulu lui a fostu prea interesantu: de aceea revenimu si noi la elu, dandu'i aci esenti'a, de si numai in modu obiectivu. Dintre articlii incriminati unulu porta titlu'a: „Una gluma de carnevalu (Faschingsscherz) in universitatea sasescã publicatu in Nr. 1166 din 23/10 1877; er' celu-alaltu se cuprinde in „Revist'a politica“ aparuta in Nr. 1169 din 26/10 1877. Directorulu numitululu diariu Dr. C. Wolff a scarmanatu aspru in articulu primu ordinulu minister. din 5/10 1877 Nr. 39,980 sub cuvëntu, cá prin acelu-a se dispune fóra dreptu asup'a averii proprie a universitatii sasesci. Numesce portarea perfectulu si a titularulu-comite sasescu Fr. Wächter urmata facia de membrii „universitatii“ pentru indeplinirea ordinulu de care am u vorbitu: „brutalitate“ si „pressiune“. Ordinulu ministerialu dispune si autorizéza pe prefectulu Sibiiulu a emite asemenea asup'a „cassei“ nationali a universitatii sasesci fóra considerarea bugetulu satoritu; a-si ridicã una solda pentru sine dela acea cassa; mai de parte i se dau multe alte drepturi asup'a administratiunei averii proprii natiunei sasesci, care nici unu comite (comes saxonum) sasescu nu le-a avutu mai inainte vre-odata. Ordinulu ministerialu pretinde, cá universitatea sasescã se primésca dispusetiunile enumerate cá concluse ale sale si astu-feliu se se introduce in statutulu ei; adeca in-sa-si universitatea sasescã se-si enuncia sentinti'a de expropriare. Dintre 15 membrii ai universitatii (13 sasi si 2 romani) 12 au votatu contra emisulu ministerialu, ér 1 sasu si cei doi romani pentru. Cu privire la cei doi romani se dise in articulu amintitu: „Óre brutalitate contra universitatii sasesci nu s'ar fi executatu si fara concursulu si aprobarea celoru doi romani? óre nu era de prisosu, cá se se faca instrumente si se se intrebuintieze cá atari in detrimentulu dreptatii? Noi credem cá acei domni prin procedur'a mentionata au facutu reu serviciu nationalitatii loru chiaru! Hodie mihi cras tibi.

Mai departe in articulu mentionatu comitele titularu sasescu este numitu in locu de presedinte alu universitatii sasesci „arangeur unei glume necuviatíoase“. In articulu alu doilea incriminat u, conclusele minoritatii le botéza de: „executiune asup'a universitatii sasesci“.

Pertractarea a duratu dela 8 ore a. am. panã la 2 1/2 dupa am. — Directorulu diariulu Dr. C. Wolff a respunsu la intrebãrile puse de presied. tribun. de Schaedius cu multa istetfime si talentu; asemene a fostu si vorbirea ce a ttenutu-o aparatoriulu seu avocatulu Arz v. Straussenburg, care a fostu totu in acésta calitate si in processulu de pressa contra Negrutiu-lui nostru, redactorulu „Cartiloru sateanulu romani“ etc.— pentru articulu cu totul nevinovat u „catielele unguresci“. Juriulu in unanimitate a declarat u pe direct. diariulu Dr. C. Wolff si pe redactorulu suplente de atunci A. Meltzer de nevinovati.

(Prostitutiunea) in B-Pesta au ajunsu asiã departe, in catu consiliulu sanitaru s'a vediutu silitu a face unu proiectu a nume, care la 17 Ianuariu s'a satoritu definitiv. Proiectulu acesta se va supune Ministeriulu pentru a se esmite ordinarile necesarie.

(Copii pusi in loteria.) S'a intemplat u nu de multu in Desiu, ca unu israelitu serantocu, tata la trei copii, se duse la rabbi, isi planse necasulu, si 'lu consultã, ce se incépa cu copii. „Pune-i in loteria“, fú respunsulu. Ovreulu se duce a cas'a, isi vinde tóta averea si numerariulu ilu pune in loteria pe numerii aniloru de etatea copiiloru. Si, ce se vedi, esu toti numerii aducundu-i unu castigu de 4000 fl. Elu binecuvanta pe acela, care i-a impartasitu suatulu celu bunu. In urm'a acestei intemplari s'au adresatu si alti la rabbi cu asemene rogãri, elu inse nu mai suatuesce pe nime temendu-se, ca séu va ruinã loteri'a, séu, ca 'si ve pierde auctoritatea.

Pretiiurile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

29/17 Ianuariu in Sibiiu:

Grãnu, dupa cualitati	1 hectolitru fl.	8.40—9.40
Grãnu, amestecat	1 „ „	7.20—8.—
Secãra	1 „ „	6.20—6.60
Papsioiu	1 „ „	6.10—6.50
Ordiu	1 „ „	7.00
Ovesu	1 „ „	2.80—3.20
Cartofi	1 „ „	2.00—3.00
Mazare	1 „ „	15.00
Linte	1 „ „	20.00
Fasole	1 „ „	10.00
Lardu (sianiu)	50 Kilogram.	36.00
Untura (unsóre topita)	50 „ „	40.00
Carne de vita	1 „ „	—36
Oua 10 de	1 „ „	—50

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 31 Ianuariu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.57 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.44 1/2 „
Imperialu rusescu	„	9.60 „
Moneta germana de 20 marce	„	11.70 „
Sovereigns englesi	„	11.94 „
Lira turcésca	„	10.60 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	102.30 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

27/15 Ianariu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	91.50 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	— „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	86.50 „
Creditu fonciarriu (hipot.) ruralu cu 7%	„	81.25 „
Creditu fonciarriu urbanu (alu capitalei cu 7%)	„	71.— „
Imprumutulu municipale non (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	82.— „
Fondulu de pensiiuni (per 300 l. a.) cu 10%	„	135.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	— „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	— „
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	200.— „
Romani'a. Compania de asecur. (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	40.— „